

Васильєва В. А.

*доктор юридичних наук,
професор, директор
Юридичного інституту
Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника*

Vasylyeva V. A.

*Doctor of Juridical Sciences,
Professor, The Director of the
Institute of Law, Precarpathian
National University named
after Vasyl Stefanyk*

ПРОМИСЛОВА ВЛАСНІСТЬ І КОРПОРАТИВНА ВЛАСНІСТЬ: КОНКУРЕНЦІЯ НОРМ

УКД 347.2

У межах поставленої проблеми дослідження слід виокремити групу об'єктів інтелектуальної власності, що в результаті корпоративної трансакції можуть переходити від автора до корпорації як інвестиція до статутного капіталу. Об'єкти інтелектуальної власності, будучи формою участі в корпорації, набувають ознак корпоративної власності і потрапляють в сферу регулювання корпоративного права.

Проаналізувавши об'єкти інтелектуальної власності через призму корпоративного інтересу, очевидно, що в розрізі дослідження найпривабливішим буде інститут промислової власності та його об'єкти. Аналізуючи їх як вклади до статутного капіталу корпорацій, слід окреслити особливості такого товару в порівнянні з матеріальними речами.

Права інтелектуальної власності – це особливий товар, що має відмінні від інших об'єктів цивільних прав ознаки. Насамперед, це зовнішній вираз таких об'єктів, який, як правило, закріплений на матеріальному носіїві та здебільшого визначальна інформаційна складова самого винаходу. Право на об'єкти інтелектуальної власності, будучи за своєю природою абсолютним, може використовуватися одночасно кількома володільцями, що не характерно для власника речових прав. І ось тут надзвичайно важливо як держава закріплює і гарантує абсолютне право власника – право на власний розсуд користуватися та розпоряджатися інтелектуальним продуктом. Разом з тим, на деякі об'єкти патентного права мають права самостійно і незалежно один від одного декілька осіб. Такі абсолютні права в літературі іменують квазіабсолютними правами [3].

Дослідження процесу й правових форм реалізації майнового права інтелектуальної власності та його трансакції в статутний капітал зумов-

люють виділення наступних етапів на цьому шляху. Прийняття рішення про допуск такої участі в статутному капіталі як внесення майнових прав. Таке рішення відображається в установчих документах. Важливим документом з огляду на це є установчий договір. І хоча сьогодні укладення установчого договору не є обов'язковим корпоративним актом, саме при такій умові слід засновникам (учасникам) порадити укласти цей договір.

Отже, умовами легітимізації інтелектуального продукту як оборотного товару є наступне:

- обов'язковість державної реєстрації прав на нього, що підтверджується охоронним документом;
- наявність обов'язкової сплати зборів за підтримання чинності охоронного документа.

Якщо проаналізувати ці ознаки патентного права на предмет придатності до трансакції в статутний капітал, то перш за все за ознакою інвестиційної привабливості цікавим для учасників товариства буде одноосібне володіння створеною корпорацією інтелектуальним продуктом. Певним виключенням з цього правила може бути участь усіх співавторів у формуванні статутного капіталу. Питання доцільності формування статутного фонду за рахунок внесення засновниками (учасниками) об'єктів промислової власності вирішують за погодженням самі учасники товариства. При умові формування статутного фонду із залученням об'єктів патентного права, укладення або приєднання до установчого договору є необхідним для будь-якого організаційно-правового виду корпорації. При формуванні статутного капіталу може виникнути питання про змішану форму участі в його формуванні. На нашу думку, немає перешкод для комбінованого внеску як у грошовій формі, так і у формі інтелектуального капіталу.

Особливості передачі прав інтелектуальної власності до статутного фонду корпорації повинно узгоджуватися й бути оптимальним з урахуванням особливостей двох правових інститутів, а саме інституту корпоративного права та інституту інтелектуальної власності. Така форма участі у формуванні майна юридичної особи повинна бути ефективною і прозорою.

Для трансформації в статутний капітал інтелектуальний продукт повинен набути рис товару. У цьому сенсі важливою є його об'єктивна грошова оцінка. При внесенні до статутного капіталу майнових прав слід визнати за необхідне проведення їх незалежного оцінювання. Однак законодавець не приписує цю умову в імперативній нормі, зазначаючи,

що оцінка майна проводиться у випадках, встановлених законодавством, міжнародними угодами, на підставі договору, а також на вимогу однієї зі сторін угоди [2].

Професійне оцінювання інтелектуальної власності дає змогу:

- визначити розмір частки при внесенні в статутний капітал;
- регулювати обсяг амортизаційних відрахувань і створювати фонди для поновлення нематеріальних активів;
- визначити вартість об'єктів при виході з товариства та виплаті частки в грошовій формі;
- визначити розмір збитку або розмір компенсації щодо незаконного використання об'єктів, що є у власності підприємства, в тому числі самим автором.

Участь у формуванні статутного капіталу майновими правами слід відобразити і у статуті, в якому зазначаються частки усіх засновників і визначається їх вартість у грошовому еквіваленті. При внесенні майнових прав не виключається і змішана форма участі: майнові права плюс грошовий внесок.

На виконання договору юридичній особі передаються документи, що посвідчують виключне праволодіння або за необхідності здійснюється переоформлення такого документа.

І насамкінець, реєстрація виключних прав у ліцензійній палаті.

Отже, для передачі прав на інтелектуальну власність необхідно не тільки передбачити форму такого внеску в установчому документі, але і після реєстрації підприємства укласти відповідний договір.

Чинне законодавство передбачає спеціальну форму розпорядження майновими правами на інтелектуальну власність. Відповідно до ст.1107 ЦКУ це може бути винятково письмовий договір. Формами розпорядження такими правами є ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Окрім правової формалізації факту передачі до статутного капіталу, не менш важливим є встановлення режиму використання цього об'єкта, порядок продовження строку дії охоронного документа та порядок виходу із корпорації такого вкладника. Тому в контексті корпоративного інтересу адекватною правовою формою такого режиму буде укладення договору про передання майнових прав інтелектуальної власності. Саме в такому сенсі патентно-ліцензійні договори повинні бути адаптовані до корпоративних відносин, адже при умові формування статутного фонду

за рахунок інтелектуальної власності на перший план виступає не порядок користування об'єктами інтелектуальної власності, встановлений між двома суб'єктами, а договір як підстава передачі майнових прав у власність підприємству та порядок його використання, що має бути максимально ефективний. Відносини, які виникатимуть на підставі такого договору будуть за своєю природою зобов'язальними, а не корпоративними.

Подвійна природа договору про передання майнових прав проявляється в тому, що він одночасно підтверджує факт передання майнових прав у власність і закріплює режим користування цими правами. На відміну від інших видів цивільно-правових договорів із передання майна у власність, друга іпостась договору щодо користування правами інтелектуальної власності пов'язана із переданням тільки майнових прав іншому суб'єкту. Залишення абсолютних прав за власником продукує необхідність закріплення в договорі порядку користування майновими правами. Конструкція договорів з передання виключних майнових прав повинна бути модифікована і максимально адаптована до завдань корпоративного регулювання.

Визначальним для змісту такого договору є видання ліцензії (надання дозволу) автором для використання іншою особою. Відповідно до ст. 1108 ЦК розмежовують чотири види ліцензії. Найбільш прийнятною для сфери корпоративних відносин є виключна ліцензія. Вона надає власникові виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності, не допускати видання такої ж ліцензії третім особам та утримуватися від використання продукту інтелектуальної власності самим ліцензіаром. Виключна ліцензія надає право ліцензіату використовувати будь-які способи захисту своїх порушених прав.

Обмінявши інтелектуальний продукт на корпоративні права, автор-учасник зобов'язаний піклуватися про патентну чистоту інтелектуального капіталу. Майнові права автора, будучи «похідними» від абсолютного немайнового права автора, впливають на правові наслідки при припиненні корпорації чи виходу учасника із корпорації. Чи вправі у будь-якому випадку учасник товариства претендувати на повернення йому майна в натурі? Як у цьому випадку захистити інтереси товариства, яке у свій час погодилося на таку інвестицію і, можливо, впровадило у виробничий процес певні наукові відкриття або ж стало знаним на ринку, завдячуючи певним знакам для товарів чи послуг? Перш за все слід закріпити як диспозитивну норму щодо «форми» оплати частки такому учаснику за відчуження корпоративних прав. Аналогічна проблема буде мати місце при

умові відчуження своєї частки третій особі. Чи вправі вона претендувати на статус володільця виключних майнових прав чи тільки на відповідну частку? Чи варто пов'язувати трьох суб'єктів правом корпоративним, зобов'язальним та правом інтелектуальної власності?

При умові, якщо це положення не буде врегульовано у засновницькому або ліцензійно-патентному договорі, то кінцеве вирішення цього питання слід віднести до компетенції загальних зборів. Адже проблемі конкуренції норм права інтелектуальної власності та корпоративного права можна справедливо вирішити тільки в площині реального часу й обставин. Переважними повинні стати інтереси корпорації, і аргументом на користь такого висновку є розгляд майнових прав інтелектуальної власності як інвестиції в розвиток підприємства. Напевно, факт влиття об'єкта інтелектуальної власності до майна товариства також визначає правові пріоритети в регулюванні.

Право інтелектуальної власності, як і корпоративне право, включає у свій зміст сукупність прав: майнових і немайнових. Закріплюючи абсолютність і невідчужуваність немайнових прав та визнаючи товарну спроможність майнових, законодавець змушує нас балансувати між конкурентними нормами щодо обороту майнових прав. Слід стверджувати, що при участі у формуванні статутного капіталу інтелектуальною власністю, об'єкти інтелектуальної власності, що належать підприємству, і подальший їх оборот повинен відбуватися не тільки з врахуванням установчих документів, а й за правилами патентного права. А взамін цього створений новий об'єкт цивільного обороту суб'єктивне корпоративне право «входить» у звичне для суб'єктивного корпоративного права правове поле. Спеціальний режим обороту не пов'язується із формою оплати за нього.

Якщо оборот корпоративних прав учасника покрив вартість інтелектуального капіталу, то такі права повинні обертатися максимально без перешкод. Одночасно слід виставити певні правові обмеження. Власник майнових прав інтелектуальної власності на перший погляд втрачає правовий зв'язок зі своїм творінням. Проте він залишається перебувати в правовій зв'язаності як сторона ліцензійно-патентного договору і як володільць немайнових прав, що може претендувати на повернення майнових прав при прийнятті такого рішення юридичною особою. Тому з урахуванням наведених аргументів слід, напевне, рекомендувати засновникам корпорацій, погоджуючись на участь в формуванні статутного капіталу за рахунок майнових прав інтелектуальної власності, віддавати перевагу отриманню виключних майнових прав на об'єкти інтелектуаль-

ної власності. Для реалізації цього завдання варто укласти з автором –учасником договори про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

З врахуванням такої ознаки юридичної особи як її майнова відокремленість слід визнати, що найбільш адекватною формою використання майнових прав інтелектуальної власності є використання моделі відступлення виключних прав на об'єкти промислової власності, у результаті чого підприємство стає їх абсолютним праволодільцем.

«Перейшовши» на баланс до юридичної особи, майнові права промислової власності входять до складу майна юридичної особи як нематеріальні активи. Не втрачаючи своєї індивідуальності, разом з тим, вони підпадають під правовий режим майна юридичної особи. Бажано, щоб передане майнове право було за правовим режимом максимально наближене до абсолютного права власності. По-перше, це спростить постійні застереження при встановленні правового режиму, а по-друге, не може не вплинути на вартість такого капіталу.

Трансакція прав інтелектуальної власності в корпоративні права повинна вписуватись в корпоративне законодавство, яке буде виступати спеціальним до норм інституту інтелектуальної власності. За умови використання договірних конструкцій для передання прав збереження істотних умов цих договорів має бути визначальним при створенні корпорації. Презюмується безповоротна трансакція майнових прав, якщо інше не передбачено договором. Учасник товариства, який брав участь у формуванні статуту товариства майновими правами, набуває весь комплекс корпоративних прав нарівні з іншими учасниками. Разом з цим на нього додатково покладаються обов'язки підтримання патентоспроможності його інтелектуального об'єкта. При укладенні установчих документів важливо передбачити механізм виходу із ситуації при втраті патентоспроможності таким об'єктом. Йдеться про запровадження компенсаційних механізмів із відшкодування збитків. І за таких ситуацій норм права інтелектуальної власності буде недостатньо. Варто рекомендувати учасникам передбачити спеціальні санкції в локальних нормативних актах корпорації та засновників. Як рекомендація, може бути запроваджено механізм нарахування штрафних санкцій за аналогією із пенею за несвочасне внесення засновником грошових коштів як частки у статутний капітал.

Підсумовуючи, слід зазначити, що оборот нематеріальних активів, в першу чергу немайнових прав, із часом буде відвойовувати все більшу частину цивільного обороту. Визнавши майнові права товаром, ми стоїмо на порозі правового перерозподілу між оборотом матеріальних речей і

нематеріальних. Цивілізаційні виклики продукують проблеми, вирішення яких буде вимагати все більш нових правових підходів і конструкцій.

1. *The Civil Code of Ukraine from 16.01.2003 №435-IV (as amended) // Supreme Council of Ukraine from 03.10.2003 – 2003. – №40.*
2. *Law of Ukraine «On the assessment of property, property rights and professional valuation activities in Ukraine» 12.07.2001 № 2658-III (as amended) // Supreme Council of Ukraine from 23.11.2001. – 2001. – №47.*
3. *Dozortseva V. A concept of law solely // Juridical world. – 2000. – № 3,9.*

Васильєва В. А. Промислова власність і корпоративна власність: конкуренція норм

Стаття присвячена трансформації інтелектуальної власності в корпоративну власність внаслідок корпоративної трансакції. Автор, аналізуючи об'єкти інтелектуальної власності через призму корпоративного інтересу, вказує на їх особливі ознаки, а саме: зовнішню об'єктивіацію та допустимість їх синхронного використання кількома володільцями.

У статті виокремлено ряд етапів реалізації майнових прав інтелектуальної власності та їх передання в статутний капітал. Автор зауважує, що набуття інтелектуальним продуктом якостей оборотного товару можливе лише через його обов'язкову державну реєстрацію та підтримання чинності відповідного охоронного документа. Стверджено, що для товариства особливо важливим є можливість одноосібного володіння інтелектуальним продуктом, необхідність його об'єктивної грошової оцінки та встановлення режиму його використання.

Тому проблему конкуренції норм права інтелектуальної власності та корпоративного права можливо вирішити лише в площині конкретних реалій з урахуванням інтересів власне корпорації. Правове регулювання об'єктів права інтелектуальної власності як об'єктів корпоративних правовідносин повинно опиратися на норми права інтелектуальної власності та норми корпоративного права, які будуть у даному випадку спеціальними.

Ключові слова: інтелектуальна власність, корпоративна власність, корпоративна трансакція, конкуренції норм, інтелектуальний продукт.

Васильєва В. А. Промышленная собственность и корпоративная собственность: конкуренция норм

Статья посвящена трансформации интеллектуальной собственности в корпоративную собственность в результате корпоративной трансакции. Автор, анализируя объекты интеллектуальной собственности через призму корпоративного интереса, указывает на их особенные признаки, а именно: их внешнюю объективацию и допустимость их синхронного употребления несколькими владельцами.

В статье выделено ряд этапов реализации имущественных прав интеллектуальной собственности и их передачи в статутный капитал. Автор замечает, что приобретение интеллектуальным продуктом качеств оборотного товара возможно только лишь через его обязательную государственную регистрацию

и поддержку силы соответственного охранного документа. Для общества особенно важной есть возможность единоличного владения интеллектуальным продуктом, необходимость его объективной денежной оценки и установления режима его употребления.

Поэтому проблему конкуренции норм права интеллектуальной собственности и корпоративного права возможно решить только в плоскости конкретных реалий с учетом интересов собственно корпорации. Правовое регулирование объектов права интеллектуальной собственности как объектов корпоративных правоотношений должно опираться на нормы права интеллектуальной собственности и нормы корпоративного права, которые будут в данном случае специальными.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, корпоративная собственность, корпоративная транзакция, конкуренция норм, интеллектуальный продукт.

Vasylieva V.A. Industrial property versus corporate property: conflict of laws

The paper deals with the transformation of the intellectual property into the corporate property as a result of the corporate transaction. Analyzing the objects of the intellectual property via corporate interest the author points out its' special features, such as its' external objectification and the admissibility of its' simultaneous multiple use by different holders.

The paper singles out the number of stages of the realization of the intellectual property rights and its' transferring into the authorized capital. The author states that the acquiring of the qualities of the marketable goods by the intellectual products is possible only through its' mandatory state registration and through the maintenance of the unexpired patent. The author points out that the enterprise is interested in the possibility of the sole holding of the intellectual product, the necessity of its' objective monetary valuation and the determination of the order of its' use.

As a conclusion the author states that the problem of the conflict of laws (intellectual property law and corporate property law) can be solved only considering the specific circumstances and by taking into account dominant corporate interests. Thus, the legal regulation of the objects of the intellectual property as the objects of the corporate relationships should be based both on the intellectual property law and on the corporative law, whereas the norms of the latter should be noted as special ones.

Keywords: intellectual property, corporate ownership, corporate transaction, competition rules, intellectual product